

i hluk, šum (tedy ne tón). Proto se v této souvislosti mluví o hudebně centrické. Podobně se rozšiřuje i pojem tématu. Téma nemusí být již jen melodií, ale jakýmkoli seskupením z hlediska faktury, dynamiky, tempa, barev apod., které se ve skladbě opakuje ve stejném nebo v pozmeněném, ale sluchem rozpoznatelném tvaru. Určení hudby centrické nebo tematické sluchem (tedy ne teoretickým rozбором notového zápisu) ovšem závisí též na zkušenostech. Při prvním poslechu skladba s rozšířenou tonalitou nebo psaná ve volnějším tematickém slohu může budit dojem skladby aтемatické nebo аcentrické.

K nebyvalé významnému uplatnění přichází v současné hudební zvuková barva, která se někdy stává vedoucí složkou výrazu skladby a její formy; běžně se užívají i zvuky dosud v hudbě neznámé a záměrně opomíjené. V některých skladbách opouštějí skladatelé dosavadní tónový systém a užívají tónových výšek zcela volně. Metro-rytmické vztahy často nabývají na složitost. Kromě mnoha různých odstínů jazzu a žánrů hudby populární (pop music — pop music) nalézáme v hudbě druhé poloviny 20. století zvláště tyto různé skladební principy:

- 1/ Hudba rozšířeně tonální. Zachovává se tonalita, centra dílčích úseků skladby bývají podřízena centru hlavnímu. Tonalní vztahy jsou zde složitější než v tradiční tonální hudbě, uplatňují se prvky starých tónin nebo celotónové a chromatické stupnice, bohatší výběr akordů a nezvyklé harmonické postupy.
- 2/ Hudba modální. Modus je tónová řada, odlišná od dosud běžných stupnic; z tónů této řady skladatel vytváří téma. Modus může být použit tonálně (jeden z jeho tónů je tónikou), nebo atonálně (žádný z jeho tónů nepřevládá jako centrum).
- 3/ Seriální technika. Série je tónová řada v atonální hudbě, v níž mají všechny tóny rovnocenné uplatnění, každý se zde obvykle vyskytuje jen jednou; série se ve skladbě opakuje vždy s nezměněným pořadím tónů. Od modu se série liší tím, že modus představuje tónový materiál pro stavbu tématu, v němž se mohou tóny modu objevit v libovolném pořadí. Z tohoto hlediska je série blízká tématu, ale liší se od něho tím, že se opakuje po každé v jiném rytmu a že stanovený postup tónů se někdy neuplatňuje jen v melodii, ale i ve stavbě akordů. Série se může ve skladbě použít i ve svém převratu nebo v ráciím postupu (pozpátku).
- 4/ Dodekatonie je důslednou aplikací seriální techniky na řadu všech dvanácti tónů chromatické stupnice. Dodekafonické řady mohou být utvářeny pravidelně nebo nepravidelně, v některých převažují určité intervaly. Existují i řady, v nichž se mezi

sousedními tóny vyskytuje všech jedenáct různých intervalů od sekund až po velkou septimu, každý jednou. Těchto všechno intervalových řad je velký počet, 3856.

5/ Multiseriální technika. Seriální princip se nemusí týkat jen jedné složky hudebního materiálu, například tónových výšek, kdy určuje pořadí tónů podle jejich výšky. Do série lze organizovat i dynamiku, postup dynamických stupňů, který se ve skladbě stále opakuje, například: mf — p — f — p — ff. Jestliže jsou takové opakuje se postupy stanoveny i pro tónové délky (rytmus), metrum, tempo, oktavové polohy, tónové barvy (například v postupu uplatnění hudebních nástrojů), způsoby nástrojové artikulace (staccato, legato, glissando aj.) nebo agogické změny apod., jde o techniku zvanou multiseriální.

6/ Hudba punktuální. Jednotlivé tóny různých barev a dynamiky výškově od sebe značně vzdálené následují za sebou bez snahy o melodii. Skladby důsledně punktuální nemívají výrazný začátek, ani konec.

7/ Hudba elektronická. Zdrojem tónů různých výšek (obvykle nezávislých na dosavadním tónovém systému) jsou elektronky (oscilátory), tónové generátory, modulátory a multi-vibrátory. Skladby se vyhotovují přímo na magnetofonový pásek, takže odpadá interpret.

8/ Hudba konkrétní. V těchto skladbách se využívá především zvuků dosud pokládaných za nehudební, různých hluků, šramotů, úderů, klepání, syčení, šelestů nebo zvuků přímo natčených v přírodě, v městském prostředí apod. I tato hudba se vrtá přímo na magnetofonový pásek

9/ Aleatorika. V aleatorních skladbách přenechává skladatel hlavní podíl na průběhu, formě a vyznění skladby interpretovi; z notového zápisu vybírá hrát různé prvky nebo delší části a řadí je za sebou buď zcela dle své vůle (a tedy třeba pokračovat jinak), nebo volně podle náznaků skladatele. Z hlediska autora tedy skladba vyznívá více či méně náhodně (alea = vrhací kostka, slovo aleatorika naznačuje podobnost s náhodnými výsledky při hře v kostky). Aleatorika je blízká improvizaci.

10/ Hudba témbrová (barev). Ve skladbě se střídají větší plochy různých barev, kdežto melodička a rytmus zcela ustupují do pozadí.

Existují též mezni druhy hudby. Některé zápisy soudobých skladeb se stávají gratickou hudbou, tj. jsou to kresby, vystavované na výstavách, které neslouží hudebnímu provedení a přestávají tedy být hudebním jevem. Podobně tomu je u některých pokusů scénických, kde záleží především na pohybu a na ak-